

ПСИХОЛОГО-ДИДАКТИЧНІ ВИМОГИ ДО ПОВТОРЕННЯ ОРФОГРАФІЇ У 10—11 КЛАСАХ

Аналіз стану грамотності старшокласників з української мови показує, що слабкою стороною навчального процесу є організація закріплення і вдосконалення мовних умінь і навичок, зокрема орфографічних.

Орфографічне уміння нерідко не переходить у режим автоматизованих дій навіть на завершальному етапі навчання у середній школі, у зв'язку з чим виникає потреба у систематичній роботі над удосконаленням орфографічних навичок учнів 10—11 класів.

Розуміння природи орфографічної навички має надзвичайно важливе значення для правильної організації уроків узагальнення.

Високого ступеня автоматизації дії можна досягти лише при умові багаторазового варіативного повторення її, що обумовлюється закономірностями аналітико-синтетичної діяльності головного мозку, розкритими у працях І. П. Павлова.

Радянська психологічна наука розглядає процес становлення орфографічних навичок як поступове зниження збудженості у ділянках кори півкуль головного мозку, пов'язаних з актуалізацією раніше утворених зв'язків, причому це зниження досягається шляхом зміцнення нервових зв'язків через повторення дії.

Чітке визначення вчителем етапу перетворення актуальної орфограми (тобто такої, що потребує методичних зусиль для формування навички) у неактуально (уже сформовану навичку) (М. Т. Баранов, Г. М. Іваницька) допоможе правильно розподілити зусилля під час повторення матеріалу.

Головними умовами ефективності роботи над орфограмами в 10—11 класах слід вважати: узагальнюючий характер повторення, систематичність, новизну дидактичного матеріалу.

Ці умови мають психологічне обґрунтування. Оскільки механізм оволодіння навичками полягає в утворенні і зміцненні слідів нервових зв'язків, то стійкість їх залежить від кількості підкріплень, так і від різнобічності взаємозв'язків між утвореними слідами. Одноманітні повторення викликають процес гальмування, тому необхідно організувати роботу над закріпленням і вдосконаленням орфографічних навичок на основі широкого узагальнення і систематизації, новизни дидактичного матеріалу.

Дидактичний матеріал вправ повинен містити у собі найбільш складні варіанти орфограм, орфограми взаємозмішувані, що викликають інтерференцію навичок.

Системність у освітленні орфографії неодмінно передбачає усвідомлення учнями особливостей українського правопису. Доцільним буде включення у програму з мови для 10—11 класів відомостей про принципи української орфографії, а також виділення орфографії як самостій-

ного розділу. Розосередженість орфографічних тем перешкоджає досягти системності у знаннях старшокласників.

Старший шкільний вік — вік ранньої юності — особливо сприятливий для вдосконалення орфографічних навичок учнів. Опора на індивідуально психологічні особливості старших школярів дасть можливість вибрати найбільш оптимальні форми, прийоми і методи роботи.

Важливою умовою вирішення проблеми підвищення якості викладання мови у старших класах є розумне поєднання колективної та індивідуальної роботи.

Отже, на ефективність оволодіння орфографічними навичками впливає цілий комплекс факторів, оскільки навчальний процес — це складна динамічна система з різноманітними суттєвими зв'язками.